

Wajda. Człowiek z Gdańska.

Wystawa rysunków, akwarel i plakatów na Uniwersytecie Gdańskim ze zbiorów Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie, Gdańsk, 5 października 2021 r. – 30 stycznia 2022 r.

Inauguracja roku akademickiego 2021/22, która odbyła się w Bibliotece Uniwersytetu Gdańskiego 4 października, była wyjątkowa. Towarzyszyły jej bowiem dwa ważne wydarzenia związane z doktorem *honoris causa* Uniwersytetu Gdańskiego Andrzejem Wajdą. Jak napisał Rektor Uniwersytetu Gdańskiego prof. Piotr Stepnowski: „Wartości przekazywane przez Andrzeja Wajdę wpisują się w ideę uniwersytetu jako wspólnoty uczonych i uczących się, w której prawda i wolność mają znaczenie nadrzędne. Wspólnota to solidarność, a wiedza i prawda to wolność – dokładnie te hasła i idee wpisaliśmy w strategię naszej Uczelni. Na Uniwersytecie szczególnie potrzebujemy nauczycieli i mistrzów, którzy swoją wiedzą, mądrością, dokonaniem i autorytetem będą te ideały umacniać, a tym samym będą wspierać jego rozwój i wyznaczać kierunek. Takim Mistrzem niewątpliwie jest dla nas Andrzej Wajda”¹. Dlatego z inicjatywy rektora P. Step-

nowskiego i za zgodą prof. Krystyny Zachwatowicz-Wajdy w trakcie uroczystej inauguracji roku akademickiego imię Andrzeja Wajdy zostało nadane nowo powołanemu na UG Uniwersyteckiemu Centrum Filmowemu. Symbolicznym aktem nadania imienia oraz otwarcia Uniwersyteckiego Centrum Filmowego im. Andrzeja Wajdy było przecięcie taśmy filmowej przez rektora prof. Piotra Stepnowskiego oraz żonę reżysera Krystynę Zachwatowicz-Wajdę i dyrektora Uniwersyteckiego Centrum Filmowego prof. Mirosława Przyłipiaka. Wykład inauguracyjny nt. plakatów do filmów Andrzeja Wajdy i polskiej szkoły plakatu wygłosił prof. Krzysztof Kordecki, znawca twórczości Wajdy.

Następnie odbył się wernisaż wystawy *Wajda. Człowiek z Gdańska*, na której pokazano ponad 150 rysunków i akwarel Andrzeja Wajdy, a także ponad 50 plakatów z jego filmów. Wystawa została zorganizowana wspólnie przez Uniwersytet Gdański oraz Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie. Wszystkie prace prezentowane na wystawie zostały udostępnione ze zbiorów Muzeum Manggha, które powstało

DOI: 10.4467/23538724GS.21.018.14850

¹ P. Stepnowski, *Nauczyciel i Mistrz* [w:] *Wajda. Człowiek z Gdańska*, red. J. Kamień, A. Król, K. Zeidler, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2021, s. 8.

z inicjatywy Andrzeja Wajdy w 1994 r. jako Centrum Sztuki i Techniki Japońskiej „Manggha”. Na jego wybudowanie Reżyser przeznaczył środki z Nagrody Kyoto Fundacji Inamori, przyznanej mu w 1987 r. w uznaniu dla jego twórczości filmowej i teatralnej. W pierwotnym zamyśle budynek powstał z przeznaczeniem na bogate zbiory Feliksa „Mangghi” Jasińskiego, ale ostatecznie stał się depozytorium prac samego Wajdy, bowiem to tu przekazał on całe swoje archiwum zawierające setki rysunków, akwarel, notatników i szkicowników, storyboardów i scenopisów. Z bogactwa tego archiwum Uniwersytet Gdański mógł skorzystać dzięki życzliwości i przychylności ze strony dyrektora Muzeum Manggha Bogny Dziechciaruk-Maj, która zgodziła się współorganizować wystawę z Uniwersytetem Gdańskim, a kuratorem ze strony Muzeum została dr Anna Król. Kuratorem ze strony Uniwersytetu Gdańskiego został natomiast prof. Kamil Zeidler. Ważny był entuzjazm i poparcie dla tej inicjatywy K. Zachwatowicz-Wajdy. Podczas wernisażu głos zabrali rektor P. Stepnowski, dyrektor Muzeum Manggha B. Dziechciaruk-Maj oraz współkurator A. Król.

Współorganizatorami wystawy w ramach UG były trzy jednostki: Biblioteka Uniwersytetu Gdańskiego, Centrum Studiów Azji Wschodniej Uniwersytetu Gdańskiego i Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego. Prace były prezentowane w sali wystawowej (rysunki i akwarele) oraz w przestrzeni otwartej (plakaty) Biblioteki Głównej UG. Jest to jedyna jak dotąd wystawa prac Wajdy w Polsce północnej i jedna z największych,

które kiedykolwiek zostały zorganizowane. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego wspólnie z Muzeum Manggha wydało obszerny katalog pod redakcją Joanny Kamień, Anny Król i Kamila Zeidlera².

Wystawa ma doniosły walor edukacyjny, bowiem, jak napisała B. Dziechciaruk-Maj: „W powszechnej świadomości Andrzej Wajda funkcjonuje przede wszystkim, jeśli nie wyłącznie, jako wybitny reżyser, autor arcyważnych filmów, które przez lata kształtowały naszą świadomość, jeden z twórców Polskiej Szkoły Filmowej. W dużo mniejszym stopniu pamięta się dziś, niestety, o jego znakomitym dorobku teatralnym. A już z całą pewnością najmniej znana jest twórczość rysunkowa tego artysty. Nie można pominąć tego, że Andrzej Wajda rozpoczął swoją drogę artystyczną od studiów na krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. I choć wkrótce zamienił malarstwo na film, nigdy nie przestał być malarzem. Posługiwanie się notesem i szkicownikiem było dla Wajdy codzienną czynnością, z czasem stając się nawykiem. Rysunek, szkic czy notatka malarska były sposobem zapisu wrażeń, pomysłów i projektów, tworząc podstawę metody twórczej Artysty. Przez całe życie Wajda widział i myślał po malarsku, czego dowodzą także jego realizacje filmowe”³.

Tytuł wystawy nawiązuje do związków Andrzeja Wajdy z Gdańskiem, które

² *Wajda. Człowiek z Gdańska*, red. J. Kamień, A. Król, K. Zeidler, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2021, ss. 280.

³ B. Dziechciaruk-Maj, *Manggha Andrzeja Wajdy* [w:] *Wajda. Człowiek...*, s. 12.

mają bardzo długą historię i w dorosłym życiu sięgają czasów, kiedy jako młody reżyser realizował swoje pierwsze sztuki teatralne w Teatrze Wybrzeże. Idąc tropem gdańskich ścieżek Wajdy, trzeba by zatrzymać się w wielu miejscach. Poza Teatrem Wybrzeże na mapie miejsc bliskich reżyserowi należy wskazać Studencki Klub „Żak”, Stocznnię Gdańską, Pomnik Poległych Stoczniovców, Europejskie Centrum Solidarności, Muzeum II Wojny Światowej, Gdański Teatr Szekspirowski, a także Uniwersytet Gdański. Andrzej Wajda jest też honorowym obywatelem Gdańska i Gdyni, a ponadto w czerwcu 2021 r. jeden z gdańskich tramwajów został nazwany jego imieniem (numer boczny 1076). Można więc powiedzieć, że chociaż reżyser swoje życie związał głównie z Warszawą i Krakowem, to był i pozostanie równocześnie „człowiekiem z Gdańska”.

Gdańsk miał bowiem znaczący wpływ na twórczość artysty, który bardzo angażował się w ważne „gdańskie sprawy”, w tym nie można zapomnieć o obecności reżysera na Wybrzeżu w przelomowych momentach naszej historii. Utrwalił je w swoich filmach, ale nie mniej istotnym, a może nawet bardziej intensywnym, stałym i systematycznym sposobem na utrwalanie zdarzeń, miejsc, ludzi, wrażeń – są właśnie szkice, rysunki, akwarele i notatki, które sporządzał codziennie. Są one jak osobisty dziennik pamięci artysty, który w ten sposób komunikuje się ze światem. Ten swoisty wielotomowy dziennik – w formie kilkudziesięciu szkicowników różnego formatu i różnej objętości, ale

też w formie osobnych, rozproszonych prac wykonanych na różnego rodzaju papierach, kartkach, tekturach – znajduje się w zbiorach Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie, w Archiwum Andrzeja Wajdy.

Duża część tej twórczości została zaprezentowana na Uniwersytecie Gdańskim w ramach wystawy *Wajda. Człowiek z Gdańska*. Jak pisze A. Król w tekście wprowadzającym do twórczości malarskiej: „Na wystawie *Wajda. Człowiek z Gdańska* i w towarzyszącym jej katalogu prezentujemy kilka dominujących wątków ze «szkicownika» Andrzeja Wajdy. Są wśród nich wizerunki ludzi i zwierząt, miejsca – krajobrazy i muzea, a także zdarzenia, zarówno te ważne, zmieniające bieg historii, jak i te blache. Dla Wajdy prezentowane rysunki to «kartki wydarte z notesów», które prowadził przez całe życie, «przypadkowe notatki». (...) Andrzej Wajda pozwala nam zajrzeć do swojego szkicownika, wręcz być w nim, doświadczyć absolutnej swobody i wolności”⁴.

Ważnym i niezwykle cennym elementem wystawy jest kolekcja japońska, czyli rysunki piórem oraz akwarele wykonane przez Wajdę podczas podróży do Japonii. Reżyser był zafascynowany tym krajem. Siedem razy odbył tam podróż, przyjaźnił się z Akiro Kurosawą, a ponadto udało mu się namówić wybitnego japońskiego aktora teatru kabuki – Tamasaburō Bandō V – do zagrania roli męskiej. Tamasaburō Bandō V wystąpił w filmie *Nastazja* Andrzeja Wajdy,

⁴ A. Król, *Andrzej Wajda. Szkicownik* [w:] *Wajda. Człowiek...*, s. 114, 120.

wcielając się w podwójną rolę – księcia Myszkińca oraz Nastazji Filipowny. W ramach kolekcji japońskiej na wystawie zostało zaprezentowanych kilkanaście prac przedstawiających zarówno ludzi, jak i architekturę japońską. Są to m.in. portrety: *Arata Isozaki*, architekt, projektant Muzeum Manggha, Kraków (1994, pióro na papierze), *Pan Iwanami* (1989, pióro, akwarela na papierze), *Pan Osbima* (1980, pióro na papierze), *Koji Kamoji* (1989, pióro na papierze), *Kashin Shinoyama, fotografik* (Tokio, 1989, pióro na papierze), *Onnagata, aktor grający żeńskie role w teatrze kabuki* (1989, pióro, akwarela na papierze), *Dwie gejsze* (pióro, kredka na papierze); miejsca: *Kiyomizu-dera* (Kioto, 1987, pióro, kredka na papierze), *Od-wiedziny w domu Kurosawy* (1989, pióro, kredka na papierze), *Świątynia Asakusa* (Tokio, 1989, pióro, kredka na papie-

rze); przyroda i architektura: *Ogród* (1989, akwarela, pióro na papierze), *Stare drzewo* (1989, pióro, akwarela na papierze), *Groby 47 roninów w świątyni Sengakuji* (Tokio, 1989, pióro na papierze). Ponadto na wystawie znalazły się oryginalne plakaty do filmów Wajdy prezentowanych w Japonii. Są tu japońskie plakaty do: *Popiołu i diamentu* (1958), *Człowieka z żelazą* (1981), *Kroniki wypadków miłosnych* (1986), *Wielkiego Tygodnia* (1996), *Pana Tadenszą* (1999), *Katynia* (2007), *Tataraku* (2009), *Waleśy. Człowieka z nadziei* (2013) i *Powidoków* (2016).

Wystawę zaplanowano w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Gdańskiego do 30 stycznia 2022 r.

Joanna Kamiń
Kamil Zeidler